

A mi tanyánk

(Czuth Péter, Czuth Péter János, Czuth Anna Erzsébet és Czuth László tanyája)

Tanya 105

(Koordináta értékei: 46308934, 21099131)

A battonyai tanyavilág - fénykorában 1920-30-40-es évek - megítélésem (emlékezetem és kutatásaim alapján) az ország egyik legszebb, leggazdagabb, legszínesebb tanyavilága volt. Számításaim (korabeli térképek adatai) szerint mintegy 300-350 tanya tartozott Battonyához, Én kisgyermekként a mi tanyánkon elég sokszor voltam, mi több ott nevelkedtem újszülött gyermekként, mivel édesanyámékat a munka ide szólította. Bár (télen) a battonyai családi házban laktunk (Köztársaság út 56.), de a tavaszi-nyári-őszi hónapokban kinn éltünk a tanyán.

Ennek egyik élő példája (ami emlékként szüleim elmondása alapján megmaradt), hogy amikor volt a kukorica betakarítása (törés, szárvágás) engem is vittek magukkal (ekkor nyolc hónapos kisgyerek voltam), és letettek egy szárkúp tövébe, gondolva arra, hogy én ott szépen elleszek míg ők feldobálják a letört kukoricát a kocsiba (1946. szeptembere). És ott hagytak egyedül. (Ezt egy kisgyerekkel sosem szabad, gondolom ők is megtanulták akkor ott örökre, de azóta már nekem is van ebben tapasztalatom).

Nos már több töréskupacot feldobáltak, s elértek valamelyik szárkúphoz, és a lovak nem mentek tovább. Talán édesapám az ostorral egy enyhe nógatóst is tett (sosem volt erőszakos), erre sem mentek tovább. No ez már gyanús volt, vagy csak véletlenül észrevették, hogy én – a szárkúp mellé letett kisgyerek – közben elmásztam négykézláb az adott helyről, és ott fekszem a lovak lábai előtt. Hála a jó istennek, és az okos lónak (talán Csinos volt a neve, emlékezetem szerint talán pej - sárga szőrű, fekete sörényű - lovak voltak nagyapámnak, édesapámnak) sérülés nélkül megúsztam. Édesanyám elmondása szerint talán a ló lába éppen hogy hozzám érhetett, de sem zúzódást, sem más sérülést nem okozott. (Az én történetem akár itt be is fejeződhetett volna, ha az őrangyalom nincs mellettem.) Nos ez ékes bizonyítéka, hogy a munka sűrűjében én is kint voltam a tanyán.

Az azt követő években egészen biztosan több időt is eltöltöttem a tanyán. Nagyapám halála után (1947 áprilisa) után a munka édesapámra és édesanyámra hárult. Bár apai nagyanyám még élt, ő bent lakott a települési házban (Köztársaság út 56.), én minden valószínűség szerint édesanyám mellett voltam. mivel elég sokáig szoptatott is.

A battonyai tanyavilág az 1800-as években

Ebben az időben (vagyis Battonya újjászületésekor) Battonya északi részén 12 észak-dél irányú, nyílegyenes dűlőút volt, de az is lehetséges, hogy itt a dűlő végét is jelölték (ahol valójában a két dűlő összeért, de út ott nem volt). Egy alkalommal kisgyermekként voltam a dűlőút végén (ahol a csárda dűlői földek véggel összeértek a Landesmann dűlői földekkel. No ott sem út, sem fasor nem volt. A dűlő végét biztosan jelölte valami, talán egy keskeny füves sáv, esetleg fa cövek vagy kőoszlop jelölte a határt.

Az 1800-as években elsősorban Battonya északi részén kezdtek elterjedni a tanyák, ekkor hozzávetőlegesen 100-150 tanyával számolhatunk. Valószínűleg a nagybirtokos tanyák – majorok - (100-500 hold) létesültek ekkor.

Érdekes módon a dűlőutak kifejezetten észak-dél irányúak, míg a település utcái ettől némileg eltérnek. Nagyon jól megfigyelhető ez a Dózsa György utca és a folytatását képező kunágotai út esetén. A kunágotai út (kövezett út) képezi a parcellázás alapját, a többi ezzel párhuzamos.

Az 1900-as évekre alakult ki a dűlő utak rendszere, amikor már csak a dűlőutakat jelölték, és a dűlőket elválasztó határokat nem. Így ott már

megfelelődik a dűlőutak mennyisége, és mindössze hét dűlőút mutatható ki. (A következő térképen ez jól nyomon követhető.)

Ez azt is jelenti, hogy Battonya megtervezésekor a dűlőutak is kialakításra kerültek (vagyis felparcellázták a földeket).

És már ekkor megvolt a két szőlőföld (Ogredistye Battonya ÉNY és Kinyepistye Battonya K). Itt nekünk is volt földünk, de nem lett szőlővel betelepítve (a kétoldali szomszédé szőlővel betelepített földsáv (parcella) volt. Talán a szőlőkert (három sor parcellával) 80%-a telepített szőlő volt. Hozzávetőlegesen 100-150 szőlősgazda (tulajdonos) lehetett.

Az 1900-as évekre új tanyarendszer jött létre, általános volt a kis- és középbirtokosok (10-20 holdas tanyavilág) túlsúlya. A három Czuth tanya is ekkor épült (jött létre, 10-10 hold földdel tanyánként).

Ekkor már nemcsak Battonya északi részén, hanem egyéb kerületekben is kiépültek a dűlőutak és újabb tanyák épültek. Különösen figyelemre méltó a Battonya nyugat, délnyugati részén végrehajtott parcellázás, a létrejött dűlő utak és a ráépülő tanyák mennyisége.

Létrejöttek a palotai úti, a mezőhegyesi úti és a pécskai úti, peregi úti tanyák rendszere. Ezzel párhuzamosan a tanyasi iskolák is létrejöttek, így a kunágotai úti (ide járt édesanyám), aradi úti (Zsilka tanító) tanyasi iskolák.

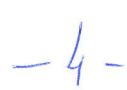
Sajátos volt a mezőhegyesi úti majorok (47-es, 55-ös, 56-os, 57-es, 58-as) rendszere. A majorokat nagybirtokosok működtették. Tompapuszta (Purgly Emil birtoka), Belsőperreg-puszta, Fűperregpuszta tulajdonképpen egy tanyaközpont (major) mellett épült ki.

Ekkor már 300-350-re tehető a battonyai tanyák mennyisége. Tanyánként 10 embert számolva (tulajdonos és bér munkás) közel 3000-3500 ember élt tanyán (azzal együtt, hogy a tanyasiaknak a községben is volt házuk.

A tanyán élők ellátására csárdák és kisboltok jöttek létre. Így a dombegyházi úton közvetlen a 3 km után a Berényi csárda (vegyesbolt, italbolt, éttermi rész) állott, talán az 1920-30-as években épült.

Innen kapta a nevét a dűlőút („Csárda dűlő”). Valószínűleg minden dűlőút kapott nevet. (Kunágotai úti dűlő, Landeszmänn dűlő, Csárda dűlő, Községi erdő dűlő, Palotai úti dűlő, Peregi úti dűlő, Pécskai úti dűlő stb.)

20

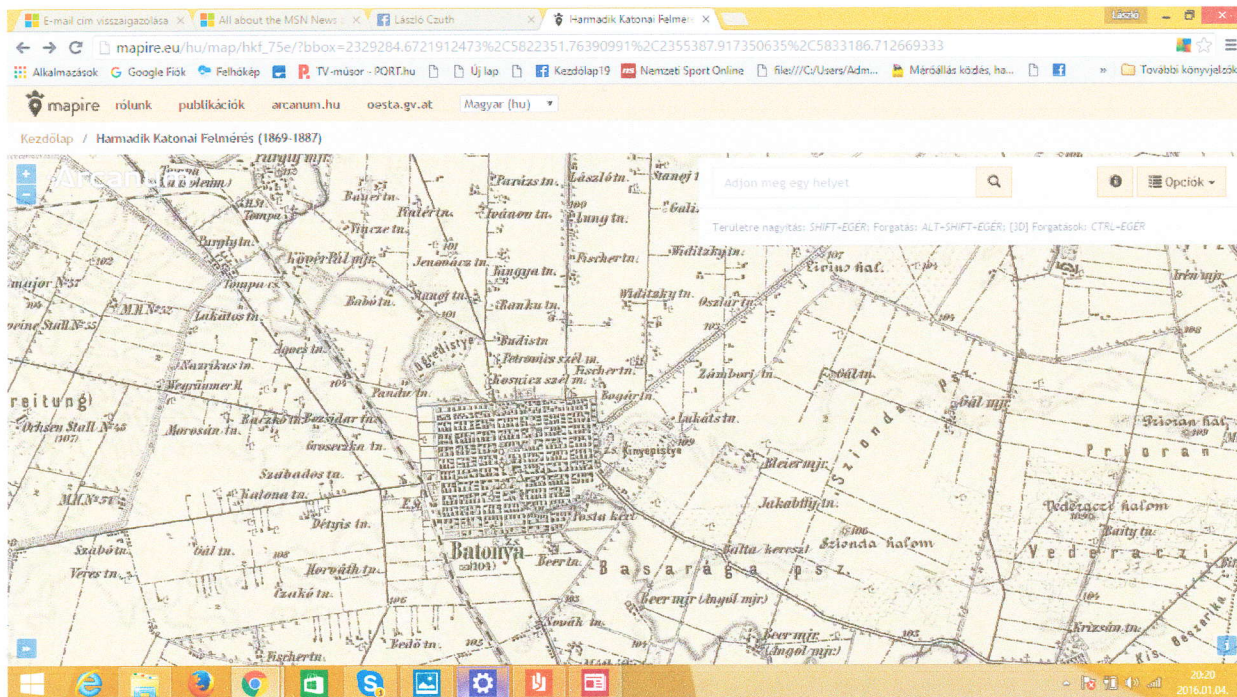

A dűlőutakat fasorok szegélyezték, többnyire akácfák, amelyeket megítélésen szerint az 1900-as évek elején telepítettek (1950 körül olyan 10-15 m magas. 20-30 cm-es átmérőjű törzsű fák voltak az utak mellett. És a tanyákat is többnyire akácfaligetek árnyékolták, esetenként nyárfák (pl. a mi tanyánk előtt volt egy jegenyenyárfa is) is előfordultak. A kora tavaszi munkák egyike volt a fák nyesése és a nyesedék feldarabolása.

Ezen a térképvázlaton jól látható, hogy a dűlő végei már nincsenek megjelölve, csak a dűlőutak. Emellett jelölve vannak a dűlőutakról nyíló tanyabejárók, a tanyák (fekete téglalapok), a mindenkori fekvésnek megfelelően a zárt tanyaudvarok és a dűlőutak melletti fasorok (szimbolikusan kis üres körök).

Hol állt ez a tanya, ki és mikor építette

A tanya Battonya és Dombegyháza között, a 3 km után nyíló Csárda dűlőben volt, talán 300 m-re a kövesúttól Magyardombegyház felé. A három Czuth testvérnek (Czuth Mihály, Czuth Péter, Czuth József) volt itt tanyája (többek között) a dűlő úttól Battonya felé eső részen. Igen jó minőségű (42 aranykoronás) földek voltak itt.

A dűlőutak két oldalt akácfasor szegélyezte. Talán 40-50 éves fák lehetnek az 50-es években. Az út száraz időben járható volt, szépen boronálva (volt kétoldali árok), nedves esős időben inkább el kellett halasztani a mozgást (ezzel

a lovak és a kocsi is tiszta maradt). Néhányszor elmentem ezen a dűlőúton gyalog a csárdába (édesapámmal, édesanyámmal) vásárolni.

Ezen a térképvezetőn a Czuth tanyák (épültek 1910-1920 körül) és a Berényi csárda (épült 1920-30 körül) még nincsenek jelölve (a térkép valószínűleg az 1800-as évek állapotát tükrözi). Ugyanakkor valamennyi tanya a tulajdonos nevével van jelölve. Vagyis ezek az elsőgenerációs (1800-as évekbeli) tanyák.

A második generációs tanyák (épültek az 1900-as évek elején) már új tulajdonoshoz kapcsolódnak.

A vasút (épült 1882-ben) már jelölve van, ugyanakkor a kisvasút (épült 1920 körül) és a Beliczay major sincs jelölve. Beer (angol major) viszont igen.

Valahol a kép felső, középső részénél voltak a csárda dűlői földek.

Az első tanya **Czuth Mihály** tanyája volt, emlékezetem szerint észak-déli fekvésű, de a térkép szerint kelet-nyugati fekvésű. A bejáró olyan 150-200 m-re lehetett a kövesúttól. Mihály bácsi elesett a háborúban (neve ott van a Hősök terén felállított emlékoszlopon), és felesége Mariska néni, valamint lánya Mariska élt a tanyán. Talán Bakota Béla udvarolt Mariskának, majd feleségül

vette, és ők vitték a birtok ügyeit. Talán 10 hold föld tartozott hozzá. Néhányszor voltam ezen a tanyán, 1-5 éves koromban.

A második tanya volt nagyapám **Czuth Péter** (Mihály bátyja) tanyája. Közvetlenül Mihály tanyája mellett. Én úgy emlékszem, hogy 20 hold földdel, de az is lehet, hogy Mihály földjét vette meg, így lett 20 hold. Talán 200x400m körüli földterület (8 hektár). A bejáró olyan 300 m-re lehetett a Berényi csárdától (azaz a kövesúttól). A dűlő úttól olyan 100 m hosszú bejáró volt a tanyaig.

Maga a tanya területe olyan 50x50 m-nyi lehetett. Ez magában foglalta a tanya épületét, a tanyaudvart, a górért, a disznóólat, a tanyaépület körüli akácos ligetes részt, benne tehenek részére fakerítéssel zárt karámmal. És volt egy 6 betongyűrűs (négy-öt gyűrű valószínűleg a földben maradt a tanya lebontása után is) ásott kút (gémeskút). Akácfa vödörrel (néhányszor ittam belőle, nekem édeskésnek tűnt). Volt elszórtan néhány gyümölcsfa – alma, körte, szilva, barack és ringló) - is. Észak-déli fekvésű tanya volt, a délre néző két kis ablak (talán 60x80 cm) előtt egy jegenye nyárfa állt (az ablakoktól kicsit jobbra a dűlőút felé). A nyárfa valószínűleg egyidős volt a tanyával, s úgy közepes magasságú, 15-20 m magas. A disznóól téglából építésű, vörös cserepes épület volt. Valószínűleg később került felépítésre.

A tanya nyeregtetős, vert falú, kiscserepes (szürke cserép) épület volt, a keleti oldalon nyitott terasszal, fa oszlopokkal. A tanyának keletről két bejárata volt, a bal oldali ajtó nyílt a konyhára, onnan balra a kétablakos szobába (déli fekvésű) lehetett bemenni, jobbra pedig a kamra (spájz) volt. A másik ajtó (a jobb oldali) az istállóra nyílt. A konyha szabadkéményes volt. Valamennyi helyiség földes volt, a terasz is. A terasz bal oldali részén volt egy zárt nyári konyha (valószínűleg utólag került kialakításra), a jobboldali részen pedig zárt széna (takarmány)tároló. A tanyának egy - felül zárt - kéménye volt, fehérre meszelve. Emlékezetem szerint a szobának nem volt fűtése (kemence biztosan nem), talán egy vaskályha lehetett beállítva, mivel Sütő sógorék (rokon bér munkások, napszámosok) télen is itt laktak néhány évig.

A szobában emlékezetem szerint két ágy, néhány szekrény, egy asztal (négy székkal) volt. A fali képekre nem emlékszem. 4-6 szentkép és családi fotók biztosan voltak a falon. A konyhában talán egy sparhelt, és egy konyhaszekrény volt. És az elmaradhatatlan falvédők (melyek édesanyám keze munkáját dicsérik.

Emlékezetem szerint belsőgerendás volt az épület.

Szépen tapasztott fal volt, valamennyi fehérre meszelve. A tető gerendázata tökéletes volt, stabil (egyenes), nem volt benne hajlat sem. Talán egy dolog hiányzott a teljességhez, esőcsatorna nem volt a tanyán.

A tanyát minden valószínűség szerint nagyapám építtette, az ő elképzelése szerint. Talán az 1910/1920-as években.

Mivel a három Czuth tanya három testvére volt, valószínűnek tartom, hogy apjuk, Czuth Márton irányításával épültek a tanyák, közel egyidejűleg. Így akár az 1900-as évtizedben is épülhettek, mivel arról van adat, hogy a Czuth Józsi bácsi tanyája (lehetséges, hogy Czuth Márton tanyája) 1906-ban már felépült (egy 1906-os újságcikk tanúskodik erről).

Többféle növényt termesztettünk, általános volt a búza, árpa, zab) kukorica, napraforgó, cirok, cukorrépa, kender (talán néhány évben a gyapot is) termesztése. Talán meg is volt határozva, hogy hány hold föld után mennyit kellett termelni, pontosabban bevetni, és mennyi a beszolgáltatási kötelezettség.

A tsz-be belépve (1952-ben) sajnos a földünket elvették, és az 56-os kilépéskor másutt adtak helyette több részletben. Az egyik részét Veres pusztán (feltört gyepe), a másik részét a kunágotai út mellett a csatornánál (náddal teli föld). Itt többször is ekekapáztam édesapámmal. Borzasztó volt megélni, még nekem is, hogy a szikes, nedves földből itt is ott is nád nő ki a napraforgó- vagy kukoricaföldből, ami alaposan megszívta a haszonnövényeket. A termény-beszolgáltatást pedig teljesíteni kellett.

A harmadik rész az Oszlár tanya (a dombegyházi út 4 km-nél délre-délkeletre volt a tanyabejáró) mellett volt. Akkor még állt a tanya, de már nem lakták. Itt egészen biztosan termeltünk búzát, kukoricát, cirkot, napraforgót, kendert, cukorrépát, a kukoricásban tököt és babot is

Itt elég sokszor voltam tizenéves – 10 – 16 éves - gyerekként dolgozni, főleg a tavaszi-nyári szünetben kapálni, markot szedni, törni, szárat vágni, kendert vágni, porolni, napraforgót fejelni, ekekapázni (lovat vezetni). Ekkor a tsz-ből való kilépés után egy lovunk volt, azzal jártunk ki a földre. Hazafelé – estére jól elfáradva - aludtunk a kocsiderékban.

A lovunk hazafelé menetkor irányítás nélkül is befordult a bejáróra. A lovak irányítására a gyeplő mellett voltak az irányító szavak, „gyere ide” = jobbra fordulás, „tület” = balra fordulás, „curik” (zurück) = tolatás.

Itt még szántottam is, pontosabban fogtam az ekeszarvát, de édesapám ott állt mögöttem. Azt nem tudom, kitől kért lovat, mert szántani (vetni) igazából két lóval lehet. Talán A. Kiss Lajostól (apai nagyanyám A. Kiss Anna)

bátyjának A. Kiss Jani bácsinak a fia). A kertünket mindig ő szántotta. (Nagyapámnak mindig két lova volt, édesapámnak ez már nem adatott meg, neki csak egy lova volt.) Lajos „ízes” beszédű. „lóbolond” ember volt (fuvaros). Mindig szép lovai voltak és igen büszke volt a fogatára.

Egyik évben – valamikor az 50-es években – a tanyánkkal szemben levő tanyán (talán Czabai tanya) volt a szérű, oda vittük át a búzakereszteket és asztagba raktuk. Vagy 10-14 asztag (ennyi tulajdonos) biztosan felépült, majd jött a cséplőgép adott időben, és sorban (asztagonként) elindult a cséplés. Egyik ilyen cséplésnek én is szemtanúja voltam (a mi búzáinkat is itt csépezték). Örök élmény maradt számomra.

Valószínűleg a képen látható cséplőbrigád volt. Talán 22 fős volt egy ilyen cséplőbrigád. Mindenkinek megvolt a saját feladata. Így amikor a traktort beindították (a lendkerékről volt a szíjmeghajtás) igencsak nagy volt ott a nyüzsgés. Aztán ebédidőre leállt a gép. Addigra meghozták az ebédet, Majd ebéd után ismét felzúgott a traktor (és a cséplőgép) hangja.

Sajnos a féltett kincset a „sárgakocsit” már nem kaptuk vissza, az volt a tsz-elnök (Szabó Lajos bácsi) és a főagronómus parádés kocsija. Talán Puczik Tóni bácsi volt a hajtó. Néhány május 1-jei felvonulást is „megélt”.

A tsz-be való belépés (1952) előtt ezzel jártunk át a szomszédos településekre (Mezőkovácsháza, Kunágota) a rokonokhoz.

És ezzel járt édesapám udvarolni a magyardombegyházi határba.

„Sárgakocsi”

Nagyapámnak volt igás kocsija, „sárgakocsija” és fogatos szánkója is. A tanyán ezeknek nem volt szín építve, azokat valószínűleg a községi háznál (Köztársaság út 56.) tárolta (ott volt két eszköz tárolására is alkalmas szín).

Van is egy ilyen népdal „Nem messze van ide Battonya (Kalocsa), Sárgakocsin megyünk el oda”)

A II. világháború háború során fenn állt annak a veszélye, hogy amiből több van, abból elvisznek, és csak a szükséges mennyiséget hagyják meg. Nagyapám jó előrelátással ráérezett arra, hogy itt a féltve őrzött „sárgakocsi” veszélybe kerülhet. A baj megelőzése céljából a „sárgakocsit” szárkúppal letakarták (álcázták), úgy tűnt kívülről, mint egy igazi szárkúp. Így túlélte a háborút. A tanyán egyébként megfordultak az orosz katonák, talán teheneket és disznókat (abból volt több is) hajtottak el. Más kárt nem okoztak.

Emellett nagyapámnak volt saját vetőgépe, borona, fogas, egyes eke, kettős eke, rosta, szecskavágó, cirokhúzó.

Több évtized alatt felépített, mindennel felszerelt virágzó parasztgazdaság volt.

Nos ezt vitte el a „felszabadulás” és az azt követő kollektivizálás (tsz-esítés). Most is csodálom, hogy édesapám ebbe nem rokkant bele, bár korai halálában (62 évesen) lehet, hogy ez is közrejátszott.

A tanyák a két világháború között (Horthy rendszer) szépen gyarapodtak (nem véletlenül kapta a „boldog békeidők” jelzõt a kor. Majd a háborút követően (a Rákosi majd a Kádár korszak) a tanyarombolás idõszaka (1952-1962) volt. Gyakorlatilag az évszázad alatt kiépült virágzó tanyavilág alig egy évtized alatt megsemmisült. Mérhetetlen veszteség érte a magyar vidéket, Magyarországot, különösen az ott élõ embereket.

Meddig állt fenn a tanya, mikor került lebontásra

A tanya közel 50 évig (1910-1962) fennállt. 1962-ben már erõs politikai nyomás volt az irányban, hogy a tanyát le kell bontani (földünk már a tanya körül nem volt). Talán még a 60-as évek elején (14-15 évesen) voltam kinn a tanyánkon, utoljára gyalog mentem édesapámmal a szõlõföldön keresztül, a dülõúton (soha nem jártunk arra, nem tudom miért választotta édesapám ezt az utat). Talán bánatában, bár az elmúlt 10 év (1952-1962) alatt már beletörõdött a sorsába.

A bontásnál én már nem voltam kinn, csak a bontási anyagok (cserep, gerendák, ajtók ablakok hazaszállítását láttam. és ezzel párhuzamosan szüleim mérhetetlen fájdalmát tanyájuk - itt éltek le fiatalságukat, apja mindent beszerzett ami a gazdálkodáshoz kellett, mindenre megtanította édesapámat, ami a paraszti munkát széppé, örömtelivé tette - elvesztése miatt.

Én szerettem a földet, szerettem a paraszti munkát. volt érzékenységem, az új iránt és kreativitásom egy gazdaság eredményes mûködtetéséhez. Talán örökké Battonyán maradok, ha nagyapám, édesapám öröksége fennmaradt volna.

A bontott anyagot árultuk, de annak gyakorlati hozadéka nem volt, talán cserepet és néhány gerendát sikerült eladni. A nagygerenda (mestergerenda) sokáig ott volt a góré mellett (hátha lesz rá vevõ).

Az 1962-es tanyabontásnak (és a tsz-be való másodszori belépésnek) annyi „hozadéka” volt, hogy már nem számítottam osztályidegennek az érettségi utáni felvételi lapokon. Így lehettem katonatiszt.

(Ezt most itt írom Spanyolország délkeleti vidékén, január 5-én nyári melegben. Néha különös dolgokat hoz a sors. Itt legalább elgondolkodok még rajta. Van időm, nem kell otthon havat hányni.

A tanya udvarán általában volt szalmakazal, szénakazal, szárkúp (kukoricaszár, napraforgószár, cirokszár), télire előkészített tűzifarakás és trágyadomb. És természetesen itt volt a termeléshez szükséges eszközállomány. Részben szabad ég alatt, részben letakarva.

A tanya udvarán állt egy közepes nagyságú, olyan 5m hosszú, 1.5 m szélességű, 3 m magas, 1 m magas téglaszlopokon álló góré, a kukorica tárolására.

(A háznál talán kétszer ekkora góré volt, amelynek előterében (hozzá építve) két 5x5-ös fedett, oldalról nyitott szín volt az eszközök (kocsi, vetőgép stb.) tárolására. Az ekéket (egyes eke, kettős eke) lezsírozva - jó vastagon bekenve kenőccsel - a szabad ég alatt tárolták.)

Úgy 60 évvel ezelőtt (1950-es évek) a tanyához vezető dombegyházi út 1,5 km-nél - 15-20 m-es rezgőnyárfák árnyékában - verébrajok tanyáztak, talán 50-80 veréb is. Ebben a rajban évekig ott élt egy hófehér (albino) veréb is. Amikor mentünk arra kocsival, felröppentek a jól elkülönülő fehér verébbel együtt (nem tudom, van-e olyan battonyai, aki látta ezt a fehérverebes madárrajt). 50 évvel később Tiszafüreden beszélgettünk a sarki kocsmában, és elmeséltem mint érdekességet. Mire a kocsmáros mondta, hogy itt is van egy. Itt repül a többiekkel. Hát igazán elcsodálkoztam. (Néha a történelem megismétli önmagát.)

A tanyai föld utóélete

Valamikor talán a 60-as évek végén, 70-es évek elején szüleim „lemondtak” a föld egy részéről, egészen pontosan 8 hold földről, vagyis az államnak (tsz-nek) ajándékozták, talán a Veres pusztai és a kunágotai úti részt, így csak 12 hold maradt (talán az Oszlár tanya melletti), és már csak ez után kellett beszolgáltatást „fizetni”, és a munka is kevesebb volt ezzel.

No a rendszerváltáskor ez után kaptunk kárpótlási jegyet, talán holdanként 50 ezer Ft. értékben, összesen 400 ezer Ft értékben. Ennek fele nővéremet, a másik fele engem illetett, mivel édesapám elhalálózása (1976) után mi voltunk az örökösök (édesanyámnak haszonélvezeti joga volt).

Én ebből vásároltam meg a budapesti szolgálati lakásomat (Budapest, Csángó u. 22. VIII/3.), 64 négyzetméteres, 2,5 szobás erkélyes lakás, gyönyörű kilátással a budai várra) 1996-ban. 300 ezer Ft. volt a vásárlási ár, de aki egyben kifizette, annak 1/3-ad részét elengedték. Így a 200 ezer Ft. kárpótlási jegy éppen fedezte az árát. Vagyis nagyapám (édesapám) örökségéből hozzájutottam egy budapesti lakáshoz.

A lakást később eladtam (a fiaméknak felajánlottam, hogy nekem adjatok 4 millió Ft-t, a többi a tietek). Talán 10 millió 500 ezerért sikerült eladniuk (2006-ban).

A 12 hold föld (nővéremé 6 hold, az enyém 6 hold) Battonyán még megvolt. Nővérem elhalálása (2005) után gyermekei – Tibi és Ani – örökölték (3-3 holdat).

Én (és Tibi) a 6 hold (megközelítőleg 3 hektár) földet 2014-ben eladtam a battonyai Czárity Boriszlávnak (ő a gyermeke – Czárity Gora – nevére íratva) hektáronként valamivel több mint 1 millió (összesen 3,5 millió Ft-ért. Aranykoronában számoltuk, 122,5 aranykorona után.

Nos röviden ez volt egy battonyai tanya, nagyapám (édesapám) – kicsit az én tanyám is – 50 évének története. Mind ez az 1920-as, 30-as, 40-es években az ország egyik legszebb, leggazdagabb, legszínesebb, legrendezettebb tanyavilágában.

Ez az egykor virágzó tanyavilág az 50-es évek második felében és a 60-as évek első felében szinte teljesen felszámolódott (egy évtized alatt). Ez magával vonta a dűlőutak nagy részének felszámolását is, illetve néhány új kialakítását (fásítás nélkül). Mindezzel számos dűlőúti akácfasor is megszűnt. De a dombegyházi úti, aradi úti, kunágotai úti, kovácsházi úti, palotai úti, mezőhegyesi úti fasorok is igencsak hiányosak lettek.

Híres volt a mezőhegyesi úti cseresznyefasor és a dombegyházi úti eperfasor.

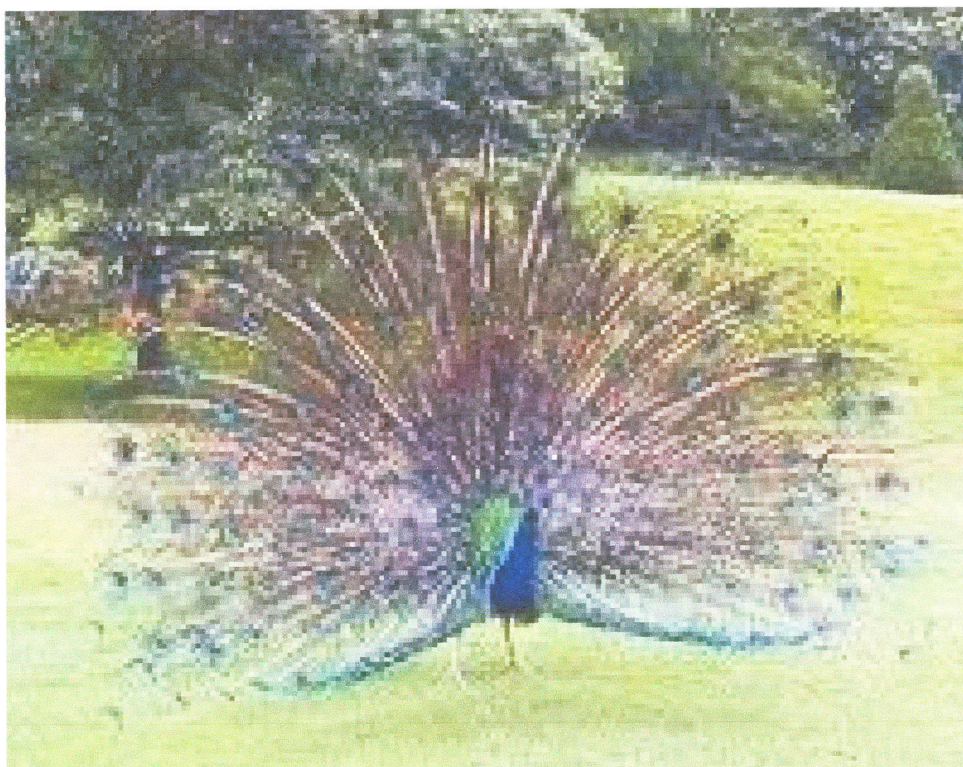
„Hol egykor tanyák sora a tájat átrajzolta, S a nép a búzát öt szélmalomba hordta..... Hol egykor a paraszt saját földjét szántotta, Majd jött a TSZ, mely a lovakat traktorra váltotta. Az szülővárosom Battonya ottan, Lenn a határszélen a Viharsarokban” – részlet a „Battonya” című versemből

A harmadik tanya volt **Czuth József** (nagyapám bátyja) tanyája. A ma olvasott újságcikk (alant) alapján kiderült, hogy a tanya 1906-ban már megvolt. Valószínűleg apja Czuth Márton tanyája volt. Ezt örökölhette József, a legidősebb fiú. Közvetlen szomszédunk volt, a két tanya talán 100 m-re lehetett

egymástól. A két tanya között kitaposott gyalogút volt (rendszeresen átjártunk hozzájuk, mint ahogyan ők is hozzánk).

Az ő tanyája kelet-nyugati fekvésű volt (a térkép szerint két párhuzamos épület is volt, az egyik - arra nem emlékeztem - valószínűleg szín volt), a tanyaépülettől a dűlőútig terjedő drótkerítéssel elkerített gyümölcsös. Sokféle gyümölcs volt, szilva, meggy, cseresznye, alma, körte, szőlő) a legfinomabb talán a körte volt. Többször jártam ott, Józsi bácsit és feleségét, Rozi ángyit (mondta édesanyám), és fiát Józsit (talán 10 évvel volt idősebb nálam, vagyis olyan 30-as születésű) jól ismertem.

Az udvarban egyedi különlegességnek számított a páva család, talán egy kakas és 2-3 tyúk állománnyal.

A Battonya és környéke újságból egy cikk 1906-ból

„— Vigyázz a puskaporra. A múlt napokban ifj . Czuth József. Czuth Márton battonyai lakos fia a tanyán fatuskót hasogatott. Egyik tuskó igen erős volt, abba lőport helyezett el, hogy azt szétrobbantsa. A lőpor felrobbant, a fiú arcán súlyosan megsebesült, szemét még most sem tudja kinyitni, ágyban fekvő beteg.”

Nos ez bizonyíték arra, hogy az ő tanyája már 1906-ban felépült. Az ő tanyája túlélte a tsz-esítést, néhány éve még állt a tanya (talán még ma is megvan.) Információm szerint unokája (Czuth József) lakott benne, és megtartott néhány hektár földet, ahol zöldségféléket termelt. (Néhány térképen sajnos rosszul van írva, Gúth-tanyának.)

A 40-es, 50-es évek tanyavilágában egymást érték a tanyák (alig 100 méterenként volt egy-egy tanya), a tanyaszomszédok jó barátságban (több esetben rokoni kapcsolatban) és egymásra figyelve biztonságban éltek.

Valamikor, talán 10-20 évvel ezelőtt halottam a hírt, hogy betörték Czuth Józsi bácsi tanyájára, a kutyákat beetették, és az istállóból elhajtották (ellopták) a lovakat és a teheneket. Még most is megborzadok az esemény miatt. (Ez már ugye nem a virágzó tanyavilág, inkább annak végnapjai.)

Arra nem találtam semmilyen adatot, hogy dédapám Czuth Márton milyen gazdag ember volt, és hogyan szerezte a vagyonát. Az azonban tény, hogy három gyermekének (6 élte meg a felnőtt kort) a battonyai házukon kívül volt tanyájuk, és 10-10 hold földjük is (és hozzá az élőállat és eszközállomány).

Autóval arra járva a 70-es, 80-as években Zoltán fiamnak még meg tudtam mutatni, hogy ott van Czuth Józsi bácsi tanyája, attól vissza volt nagyapám, édesapám (a te dédapád és nagyapád) tanyája. És itt nőtt fel édesapád.

Igazi hangulatos tanyavilág volt. Az 1950-es években a csárda dűlői tanyavilágban az egyik tanyán élt egy tárogatós. Csendes, meleg nyárestéken - talán naplemente után a munka befejeztével - gyakran játszott a tárogatóján (saját fülemmel hallottam). Az esti csendben akár km-rekre is elhallatszott a tárogató sajátos, színes hangzása. (Az egyik városnapon - 2018 - a tárogatós menyével találkoztunk - előtte az interneten már írogattunk - és beszélgettünk a régi szép időről.)

A Csárda dűlőben volt még számomra egy fontos tanya, a **Szél-tanya**. Itt született édesanyám és itt nőtt fel unokahúgával Olejnyicsák Erzsébettel (anyja Szél Veronika) együtt. (Ő – Olejnyicsák Erzsébet - 2018-ban, 96 éves korában hunyt el.) A tanya Magyardombegyház határában volt, Magyardombegyház felől nézve a jobb oldalon (nyugatra fekvő) levő harmadik tanya. A tanya az évek során néha Battonyához, néha Magyardombegyházához tartozott. Édesanyám anyai nagyszüleinek (Szél József és Szél Erzsébet és leányuk Szél Viktória – édesanyám anyja – és a többi gyermek (Szél Imre, Szél András, Szél József, Szél Veronika, Szél Katalin, Szél Rozália és Szél Julianna) tanyája.

A tanyához föld is tartozott, számításaim szerint olyan 10 holdnyi, ami a gyerekek (3 fiú és 5 lány) között került elosztásra (öröklésre). Édesanyám anyja örökén (talán 1,2 hold tulajdonosa) kérelmezte utána a kárpótlást. Jogosságát elismerték, de mivel a falu (Magyardombegyház) nem rendelkezett „szabad” földdel, így nem tudták kárpótolni.

A battonyai tanyavilágból még egy tanya, **A. Kiss Jani** bácsi – nagyapám sógora – tanyája volt ismert számomra. Az ő tanyája egy dűlőúttal nyugatabbra, talán a Landeszmann dűlőben volt, úgy 6-8 km-re a dombegyházi kövesúttól, közel a csatornához (talán a Czigánka patak). Jani bácsi apja (apai ükapám) híres dinnyetermelő volt (halálát is az okozta, hogy a dinnyeföld őrzése közben dinnyetolvajok megtámadták, megszárták, és vérmérgezést kapott).

Fia folytatta ezt a szenvedélyt, de csak a család (rokonok) részére termelt dinnyét. Évente a dinnyeszezon idején gyalog vagy kocsival kimentünk a tanyára dinnyézni. édesapámmal, édesanyámmal, nővéremmel. Ilyenkor vagy 5-6 dinnye (finomabbnál finomabb) biztosan előkerült. És persze az ünnepi ebéd, amivel vártak bennünket.

A felnőttek egy kupica pálinka, és néhány pohár bor elfogyasztás mellett beszéltek meg a világ dolgait. Csodálatos hangulata volt egy ilyen dinnyezésnek.

Az ő tanyája a dűlőúttól nyugatra épült, olyan 100 m-es bejáróval. Észak-déli fekvésű épület volt, talán a mi tanyánkhoz hasonló felépítéssel (a legtöbb battonyai tanya hasonlóan épült fel).

*Itt **Spanyolországban** (néhány 100 éves tanyába belefutottam) egész másként épült fel a tanyavilág, mondom ezt az alapján, ami a jelenlegi helyzetből tükröződik.*

Más volt az építészetük, és más volt a növényzet, más az időjárás, a termelési kultúra. Ami az építészetet illeti itt igazán nyeregtető s tanyákat nem láttam. Többnyire lapos tetős, vagy enyhe lejtésű tetők épültek, és olyan kémények sem voltak a tanyákon mint Magyarországon.

A növényzetet illetően általános volt a tanyák udvarán a pálmafa (több fajtája), a citrom-, mandarin- és narancsligetek, valamint a több méter magas különféle kaktuszok, illetve olajfák és 5-10 m magas fikuszok. A tanyaudvarok többnyire drótkerítéssel zártak voltak. A dűlőutakat, bejárókat pálmafák szegélyezték (talán 2 km-re tőlünk húzódik egy ilyen dűlőút.) A dűlőutak eléggé esetlegesek, még ott is, ahol ezt ma semmi sem indokolja. Valószínűleg az évszázadokra visszanyúló tanyavilág határozta meg az utak vonalvezetését.

Az egyik tanyánál (háznál) két db. lóvontatású egyes eke is ki van állítva. Érdekes módon kisebb ekevas és terelőlap tartozik hozzá, mint nálunk (Czuth nagyapámén).

(Anyai nagyapámról eddig nem írtam. Ő Balogh Péter, Erdélyben született (Szapáry-liget – románul Tipar – településen, Nagyvárad délkelet 40 km). Felesége Szél Viktória a lányuk - édesanyám - születése után egy nappal spanyol nátha betegségben elhunyt. Ezt követően ő - Balogh Péter - 1922-ben – valószínűleg testvérével, vagy unokatestvérével Balogh Istvánnal - kivándorolt Brazíliába, San Paulóban telepedett le, és fölműveléssel foglalkozott.)

Itt Spanyolországban a délvidéken a fő termény a zöldségféle (brokoli, karalábé, saláta stb, valamint a gyümölcsök közül a narancs, mandarin, citrom stb.), és általános a csöpögtető öntözés, a fák esetében is. Tél nincs, itt a szabadtéri palántázás ideje december-január (Magyarországon ugye május). A településen húzódó utcai gyümölcsfák (narancs, mandarin) gyümölcseit – hasonlóan mint nálunk az almát, meggyet senki nem szedi le. (Mi egyet megkóstoltunk, ugyanolyan finom volt, mint a piaci.)

A tanyai állatállomány talán hasonló lehetett, mint a magyar tanyákon. Érdekes módon az egyik tanyánál egy pávacsalád (egy kakas és három tyúk) sétálgatott, mint a Czuth Józsi bácsiék tanyáján 60 évvel ezelőtt. (A történelem megismétli önmagát.)

A tanyákat itt is kutyák őrzik, általában több is.

Visszatérve Magyarországra, Battonyára. Talán még néhány tanyán futólag megfordultam, de azokról érdemben nem tudok írni. Reménykedem, hogy több tanyatulajdonos (vagy annak unokája) is ír a tanyájukról.

Dűlőutanként (az észak-déli irányúak 6-8 km hosszúak voltak) biztosan volt vagy 25-30 tanya, de úgy, hogy a tanyasi emberek többségének volt háza is a településen belül. Ezért is fogalmaztam úgy, hogy az ország egyik leggazdagabb tanyavilága volt a battonyai.

A dűlőutak vonatkozásában érdekes volt a kifejezetten tervezett hét egymással párhuzamos, nyílegyenes dűlőutak rendszere a település északi, észak-keleti (kovácsházi út – dombegyházi határ dűlőút) közötti részen.

A tanyák önálló gazdálkodási egységet képeztek: Biztosítva volt a termelés, állattartás, betakarítás, szántás-vetés, földművelés, trágyázás (föld értékének fenntartása). Egy alkalommal – talán 4-5 évesen - részt vettem egy ilyen trágyakihordásban. Édesapám is vitt minden hová magával (hogy megtanuljam a paraszti munkát), de magam is szívesen mentem vele.

És biztosítva volt a téli tüzelés (csutka, kóré, ízík, napraforgó-, cirokszár, szalma). És még a közlekedést is lehetővé tette (kocsival, szánkóval) be a községbe, és a szomszédos településekre (rokonokhoz) is.

Amennyiben a virágzó tanyavilág még egy fél évszázadig fenn maradt volna (ennyi simán benne volt a kiépített tanyavilágban), úgy szülővárosom Battonya is megmaradt volna a dinamikus fejlődés (gépesítés mellett) útján és nem tört volna meg az addigi fejlődési folyamat Talán a tömeges elvándorlás sem következett volna be. (Talán Poós Zoli - amennyiben vannak élményei - egyszer megírja a történelmi regényt Battonyáról, „A szív határai” folytatásaként.) Ezt történelmi távlatból sem könnyű megítélni, de elgondolkodni mindenképpen érdemes rajta.

Nyáron (rendszerint búcsúkor) lovas kocsival mentünk át Mezőkovácsházára (ide nem volt olyan egyszerű, mert a digesztornál - elhullott állatokat feldolgozó üzem - a lovunk nem akart tovább menni az irtózatos bűz miatt, úgy kellett átvezetni vagy 200 m-en keresztül), illetve Kunágotára a rokonokhoz. (Ez is örök élmény).

(A digesztor bűze olykor a települést is elárasztotta, mi battonyaik ezt tudomásul vettük, nem csináltunk belőle ügyet. Valamikor a 80-as évek elején a fiammal Zoltánnal mentünk a strand felé, éppen egy ilyen bűzös napon. No ő ezt nagyon nehezen viselte.)

1940 telén pedig édesapám és édesanyám lovas szánnaal ment át Mezőkovácsházára meghívni a rokonokat a márciusi esküvőjükre (lakodalmukba). A Kovácsháza előtti kanyarban (azt kiegyenesítve) beleszaladtak az árokba a lovak, ahol hasukig ért a hó. Nagy nehezen sikerült kivezetni a fogatot az árokból. (Ez szüleimnek volt örök élmény.) Akkor még nem sózták az utakat, így tükörsima fehér, letaposott utak voltak. Szánkózásra kitűnően alkalmasak.

Egy alaklommal (talán 1960 körül) pedig Kuli doktor vitt ki minket - Köztársaság utcai gyerekeket - a Berényi csárdába, miután felkészedtünk a csengős lovas szánra (alja és oldalai zárt felépítésűek, két ülőpaddal). Ő birkapaprikásra volt hivatalos, így jó kedvében minket gyerekeket (négyönket) is elvittek magukkal. De nekünk is kedves emlékként maradt meg e szánkózás. Ilyen hosszú szánkózás (potyázás) számunkra sem volt mindennapos esemény.

Kár, hogy már nem lehet visszahozni azt az időszakot. Kicsit irigylem nagypapám (édesapám) nemzedékét. Arany életük volt, a mindenkori nehézségek (világháborúk) ellenére is. Visszahozni azt a korszakot már nem lehet. Bár ha nem jön a háború és az azt követő rendszerváltás, még egy fél

évszázaddal meg lehetett volna hosszabbítani a battonyai virágzó tanyavilág életét. Valószínűleg szülővárosom javát (fejlődését) szolgálta volna.

De legalább a tanyavilág emléke öregbítse Battonya hírnevét, és az írás egyben állítson emléket a battonyai tanyavilág szorgos embereinek, őseinknek.

Spanyolország, Los Alcazares

2019. január 6.